

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ

İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU RAPORU

Esas No : 1/589

13/6/2012

Karar No : 22

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Bakanlar Kurulunca 28/1/2010 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına sunulan, ancak milletvekili genel seçimleri nedeniyle 23 üncü Dönemin sona ermesi üzerine İçtüzüğü'nün 77 nci maddesi uyarınca hükümsüz sayılan ve 24 üncü Dönemde 61 inci Hükümet tarafından yenilenerek, yenilediği 5/3/2012 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına bildirilen ve Başkanlıkça 15/3/2012 tarihinde tali komisyon olarak Plan ve Bütçe Komisyonu ile Anayasa Komisyonuna, esas komisyon olarak da Komisyonumuza havale edilen 1/589 esas numaralı "Türkiye İnsan Hakları Kurumu Kanunu Tasarısı", Komisyonumuzun 5/4/2012 tarihinde; Hükümeti temsilen Başbakan Yardımcısı Beşir ATALAY ile Başbakanlık, İçişleri Bakanlığı, Maliye Bakanlığı, Adalet Bakanlığı, Dış İşleri Bakanlığı, Avrupa Birliği Bakanlığı, Devlet Personel Başkanlığı, Sosyal Güvenlik Kurumu Başkanlığı ve Emniyet Genel Müdürlüğü temsilcilerinin katılımlarıyla yaptığı 8 inci Toplantısında görüşülmeye başlanmıştır.

Bilindiği gibi insan haklarını korumak ve geliştirmek amacıyla devletler tarafından resmi olarak kurulan ulusal insan hakları kurumlarının teşkilatlanması, İkinci Dünya Savaşı sonrasına ve Birleşmiş Milletler teşkilatının kuruluş çalışmalarına kadar uzanmaktadır. Ancak bu teşkilatların ulusal alanda kurulmasına 1970'li yıllar ile Soğuk Savaşın sona erdiği 1990'lardan sonra hız verilmeye başlanmıştır. Birleşmiş Milletler Genel Kurulunun 20/12/1993 tarihinde kabul ettiği 48/134 sayılı Kararla, üye ülkeler bu kurumları kurmaya ya da mevcut kurumlarını güçlendirmeye davet edilerek bu kurumların yaygınlaşması teşvik edilmiştir. Böylece Paris Prensipleri olarak da bilenen ulusal insan hakları kurumlarının statülerine ilişkin ilkeler, 48/134 sayılı Karar ile belirlenmiş olmaktadır.

Paris Prensipleri ile ulusal insan hakları kurumlarına ilişkin olarak genel çerçeve ve temel ilkeler belirlenmiştir. Buna göre mümkün olduğunca geniş yetki ve görevlerle

donatılacak ulusal kurumların asgari kanun düzeyinde bir işlem ile kurulması, insan hakları alanında incelemeler ve araştırmalar yapması, raporlar hazırlaması, görüş bildirmesi, tavsiye ve önerilerde bulunması, bilgilendirme, bilinçlendirme ve eğitim faaliyetleri gerçekleştirmesi yönünde yapılandırılması, bu yapılandırmada insan haklarının korunması ve geliştirilmesi alanında faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşları ile toplumsal kesimlerin çoğulcu temsiline imkân tanınması ile yeterli malî kaynak ve personel ile desteklenmesi suretiyle görevlerini bağımsız bir şekilde ifa etmesi öngörülmüştür.

Ulusal insan hakları kurumlarının, Paris Prensiplerine göre uygunluklarının İnsan Hakları Ulusal Kurumları Uluslararası Koordinasyon Komitesi (ICC) tarafından derecelendirilmesi, tavsiye niteliğinde ve bağılayıcılık fonksiyonu bulunmayan Birleşmiş Milletler Kararına büyük değer atfedilmesine neden olmaktadır. Bu anlamda İşkenceye ve Diğer Zalimane, Gayriinsani veya Küçültücü Muamele veya Cezaya Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesinin işkence ve kötü muameleyle mücadele için bağımsız ulusal denetim mekanizmaları kurulmasını öngören ihtiyari protokolü (OPCAT) ve Avrupa Birliğinin toplumsal yaşamda ırk ayrımcılığıyla mücadele edecek bağımsız komisyonlar kurulmasını öngören 2000/43/EC sayılı Irk Eşitliği Direktifi ile anılan ilkelere atıfta bulunmaktadır.

Kıta Avrupa'sında, Danimarka ve Almanya'da insan hakları alanında eğitim ve araştırma ağırlıklı Enstitü niteliğinde, Fransa ve Yunanistan'da geniş katımlı, hükümet ve parlamentoya insan haklarıyla ilgili konularda görüşler sunan danışma kurulu ya da komisyonu niteliğinde olmak üzere ulusal insan hakları kurumları teşkilatlandırılmıştır. Bu itibarla insan hakları ulusal kurumlarına ilişkin genel ilkeleri belirleyen Paris Prensipleri, esasında her ülkenin kendi ihtiyaçlarına ve özelliklerine en uygun yapılanmayı seçme hakkı tanımaktadır.

Ülkemizde de 90'lı yıllarla birlikte TBMM'de bir İnsan Hakları İnceleme Komisyonunun kurulması ve hükümet içerisinde bir devlet bakanının insan haklarından sorumlu olarak görevlendirilmesi, Adalet, İçişleri ve Dışışleri bakanlıkları başta olmak üzere çeşitli bakanlıklar ve diğer kamu kurum ve kuruluşları bünyesinde insan hakları birimlerinin kurulması, dünyadaki gelişmelere paralel biçimde insan hakları alanındaki kurumsallaşma çalışmalarına ivme kazandırmıştır. 2000'li yıllarda ise önce yurt genelinde tüm il ve ilçelere yayılan ve sivil toplum ağırlıklı bir yapıya sahip bulunan "İl ve İlçe İnsan Hakları Kurulları" oluşturulması, 4643 sayılı Kanunla da İnsan Hakları Üst Kurulu, İnsan Hakları Danışma Kurulu, İnsan Hakları İhlali İddialarını İnceleme Heyetleri ve Başbakanlık İnsan Hakları

Başkanlığı kurulması, Paris Prensiplerine uygun bir yapılanma olarak kabul görmemiştir. Bu bağlamda çeşitli kurum ve kuruluşlar tarafından ulusal düzeyde, AB ilerleme raporları başta olmak üzere de uluslararası düzeyde eleştiri konusu yapılan Paris Prensiplerine uygun bir yapılanmanın eksikliğinin giderilmesi amacıyla yeni düzenlemeler yapılması gereği hasıl olmuştur.

Kanun Tasarısı ve gerekçesi incelendiğinde;

- Paris Prensiplerinin ulusal insan hakları kurumlarının mümkün olabilecek en geniş görev ve yetkilerle donatılması gerektiği şeklindeki ilkesine paralel yetki ve görev alanının belirlenmesine,

- Türkiye İnsan Hakları Kurumunun kuruluşu ve görevlerinin düzenlenmesine ve statüsünün oluşturulmasına,

- Kurumun kamuoyunu bilgilendirmesine, yöneticilerinin sorumluluklarına, kadroların kullanımına, idarî düzenleme yapma yetkisine, gelirlerine ve hizmet satın alınmasına,

- Kurumun karar organı olan Türkiye İnsan Hakları Kurulunun oluşumuna, üyelerinin seçimine, görev ve yetkileri ile çalışma esaslarına,

- Kurumun çalışmalarını dış etkilerden uzak bir şekilde sürdürebilmesi için, karar organı olan Kurul üyelerinin bazı güvencelere sahip olmasına,

- Kurumun teşkilatı ile Başkanın görev ve yetkilerine, hizmet birimleri ile bunların görev ve yetkilerinin belirlenmesine,

- Kuruma yapılacak başvuruların incelenmesine ilişkin usûl ve esasların, Kurumun çıkaracağı bir yönetmelikle belirlenmesine,

- Kurumun görev ve yetki alanına giren konularda yerinde inceleme ve araştırma yapmak üzere, ilgili kurum ve kuruluşların temsilcilerinin ve kişilerin katılımıyla heyetler oluşturulabilmesine,

- Kurumun, görevleri çerçevesinde tüm kamu kurum ve kuruluşları ile diğer gerçek ve tüzel kişilerden ilgili bilgi ve belgeleri istemesine, incelenmesine ve bunların örneklerinin alınmasına, ilgililerden yazılı ve sözlü bilgi alınmasına, özgürlüğünden mahrum bırakılan ya

da koruma altına alınan kişilerin buldukları yerleri ziyaret etmesine ve buralarda inceleme yapmasına,

- En az üç ayda bir gerçekleştirilecek düzenli istişarelerle, Kurumun insan hakları alanında çalışan kişi, kurum ve kuruluşlarla, özellikle de sivil toplum kuruluşları ve akademisyenlerle karşılıklı ve sürekli iletişim kurmasına,

- Kurum personeli ile personelin özlük haklarına, kariyer meslek olarak öngörülen insan hakları uzmanlığı ve uzman yardımcılığına ilişkin esas ve usullere, sözleşmeli ve geçici personel istihdamına, Başkan ve üyelere yapılacak ödemeler ile yargılanmalarına,

- İnsan Hakları Başkanlığı ile İnsan Hakları Üst Kurulu, İnsan Hakları Danışma Kurulu ve İnsan Hakları İhlali İddialarını İnceleme Heyetlerinin lağvedilmesine,

ilişkin düzenlemelerin yer aldığı anlaşılmaktadır.

Komisyonun 5/4/2012 tarihli 8 inci Toplantısında; Tasarının geneli üzerindeki görüşmelere geçilmeden önce, kabul edilen bir önerge ile Tasarının daha ayrıntılı bir şekilde incelenebilmesini teminen bir alt komisyon kurulmasına ve alt komisyon çalışmalarını müteakiben görüşmelere devam edilmesine karar verilmiştir.

Alt Komisyon; 11/4/2012, 18/4/2012, 25/4/2012, 2/5/2012, 23/5/2012 ve 24/5/2012 tarihlerinde Başbakanlık, İçişleri Bakanlığı, Maliye Bakanlığı, Adalet Bakanlığı, Dış İşleri Bakanlığı, Avrupa Birliği Bakanlığı ve ilgili kamu kurum ve kuruluşları ile Hacettepe Üniversitesi, Türkiye ve Ortadoğu Amme İdaresi Enstitüsü, Türkiye Barolar Birliği, Ankara Barosu, Diyarbakır Barosu, İzmir Barosu, İnsan Hakları Derneği, Türkiye İnsan Hakları Vakfı, Helsinki Yurttaşlar Derneği, Uluslararası Af Örgütü Türkiye Şubesi, Mazlum-der, Toplum ve Hukuk Araştırmaları Vakfı temsilcilerinin yanı sıra bu alanda temayüz etmiş akademisyen ve uzmanlardan Baskın ORAN, İoanna KUÇURADİ, Vahit BIÇAK, Kerem ALTIPARMAK, Yılmaz ENSAROLU ve Şanar YURDATAPAN'nın katılımlarıyla yapmış olduğu kapsamlı görüşmeler sonucunda, Komisyonda yapılan değerlendirmeleri de dikkate alarak çalışmalarını tamamlamıştır.

Alt Komisyonda; ilgili sivil toplum kuruluşları temsilcileri:

- Ülkemizin demokratikleşmesi bakımından önemli fonksiyonlar üstlenebilme potansiyeline sahip olduğu düşünülen Türkiye İnsan Hakları Kurumunun hem ülkemizin taraf olduğu Birleşmiş Milletler belgelerinde tavsiye edilen bir gereklilik ve hem de Avrupa Birliği üyeliği sürecinde “Katılım Ortaklığı Belgesi” ve “İlerleme Raporları”nda da belirtilen Türkiye’nin yerine getirmesi gereken bir yükümlülük olduğu,

- Ulusal insan hakları kurumunun oluşturulması süreçlerine, sivil topluma ait tüm sosyal güçlerin çoğulcu temsiline ve katılımına açık olacak şekilde düzenlenmesinin oluşturularak kurumun etkinliğine büyük katkı sağlayacağı,

- İnsan haklarının en büyük ihlalcisinin devletler ve hükümetler olduğu, dolayısıyla ihlalleri önlemeye, hakları korumaya yönelik olarak oluşturulacak bir kurumun da, yönetim hiyerarşisinden bağımsız olması gerektiği,

- Paris İlkeleri her ne kadar “var olan kurum/ların” ulusal kurum olarak belirlenebilmesine olanak tanımakta ise de bunun, bir devlet kurumunun isminin değiştirilerek Paris İlkeleri’ne uygun bir kurumun addedilmesi anlamına gelmeyeceği,

- Kurum başkanının, ikinci başkanın ve üyelerin seçiminin Bakanlar Kurulu'na bırakılması, bu kişilerin ve kurul üyelerinin seçiminde bağımsızlıklarını güvence altına alınması noktasında somut kriterlerin öngörülmesi gerektiği,

- Sivil toplum kuruluşlarının, akademisyenlerin ve meslek örgütlerinin dahil olduğu geniş katılımlı bir aday belirleme sürecinin sonunda İnsan Hakları Kurulu üyelerinin Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından nitelikli çoğunluk ile seçilmesinde Kurumun bağımsızlığının pekiştirilmesine büyük katkı sağlayacağı, bu anlamda Kurumun ilişkisi yürütme ile değil TBMM ile olmasının büyük önem arz ettiği,

- Pek çok ülkedeki gibi görev sırasında ya da görev nedeniyle yapılmış olan eylemler ve işlemler nedeniyle başkan, üyeler ve çalışanlar hakkında soruşturma ve dava açılmaması anlamına gelen dokunulmazlık güvencesinin Türkiye İnsan Hakları Kurumu başkanı, üyeleri ve çalışanlarına da tanınması gerektiği,

- Paris İlkeleri’ne göre oluşturulacak ulusal kurumun mali bağımsızlığı ile işlevsel bağımsızlığı arasında doğrudan bir ilişki bulunduğu, bu itibarla Kurumun sahip olacağı finansal özerkliğin hangi düzeyde olacağının açıklığa kavuşturulmasının Kurumun etkili faaliyet yürütebilmesinin bir gereği olduğu,

- Kurula üye olarak atanan kişiler arasından Kurulun kendi başkanını seçmesinin, birbirlerine olan güven ve saygınlığı artırmanın yanı sıra Kurul üyeleri arasındaki işbirliğinin, görev ve yetki paylaşımının belirlenmesine de büyük katkı sağlayacağı,

- İnsan hakları alanında çalışmanın ve mücadele etmenin doğası gereği, farklı mesleki arka planlara ve disiplinlere sahip uzmanların birlikte çalışmasını gerektirdiği, dolayısıyla üyelik için gerekli kriterlerin Kurulu hantallığa düşürmeyecek biçimde genişletilerek insan hakları savunucularının da kapsama dahil edilmesi gerektiği,

- Karar verme organı içinde yer alanların, Paris İlkelerine göre çoğulculuk ilkesine uygun bir biçimde oluşturulması bakımından farklı toplumsal grupların ve sivil toplum temsilinin güvence altına alınması gerektiği,

- Tasarı ile Kuruma geniş bir yetki alanı sunulmuş olmakla birlikte bu yetki alanının Paris İlkeleri'nde öngörülenin aksine spesifik ve ayrıntılı olarak belirlenmediği,

- Kuruma başvuran ya da bilgi veren kişilerin bu başvurularından dolayı herhangi bir zarara dair güvencenin olmamasının da Kurumun "önleme" işlevini yerine getirmesinde sakıncalı durumlar yaratabileceği, bu bağlamda önleyicilik işlevinin yerine getirilmesine yönelik Tasarıda herhangi bir düzenlemeye yer verilmediği,

- Tasarının BM İşkenceye Karşı Sözleşmeye Ek Protokolü'nün (Seçmeli Protokol) öngördüğü nitelikte bağımsız, işlevli ve etkin bir önleme mekanizmasının oluşturulmasına izin vermediği,

- Tasarı Kurum'a olabildiğince geniş bir görev alanı vermekle birlikte, oluşum ve yetkileri belirsiz bıraktığı için bu geniş yetki alanının işlevsiz kalma tehlikesi ile karşı karşıya kalabileceği,

- İşkence ve kötü muameleyi önlemek üzere oluşturulacak bağımsız önleme mekanizmasının sadece emniyet ve jandarma birimlerini değil; sivil cezaevleri, askeri cezaevleri, askeri disiplin koğuşları, askeri üslerde bulunan güvenlik birimleri, sığınmacı ve mültecilerin tutulduğu birimler, hastanelerin kapalı tedavi birimleri, yatılı okullar, yetiştirme yurtları gibi kişilerin kendi iradeleri ile ya da iradeleri dışında konuldukları ancak kendi iradeleriyle ayrılmalarına izin verilmeyen her türlü mekân ve koşulları denetlemesine imkan sağlanması gerektiği,

- İnsan hakkı ihlallerini inceleyebilmek için diğer çalışma alanlarında olduğu gibi bu Kurumun, şahitleri huzuruna getirmeye zorlama, delil toplamak için aldığı kararları uygulamayanlara yaptırım uygulama, kamuda bulunanlar dahil her türlü bilgi ve belgeye ulaşma; infaz, cezaevi, karakol gibi kişi hürriyetinin kısıtlanmadığı yerleri sınırsız denetleme, keşif yapma, bilirkişi atama yetkileri ile donatılması gerektiği,

- Paris İlkelerine göre ulusal kurum, etkinliklerinin sorunsuzca sürdürülmesini sağlayacak elverişli bir altyapıya, özellikle nitelikli ve yeterli personele sahip olması

gerektiği, bu bağlamda Tasarı ile öngörülen uzman personel sayısının Kurumun faaliyetlerini gerçekleştirmekte yetersiz kalacağı,

şeklindeki konularda görüş ve değerlendirmelerde bulunmuşlardır.

Bu görüşmeleri müteakip Alt Komisyon üyeleri ve Başbakanlık temsilcileri tarafından tamamlayıcı açıklamalarda bulunulmuştur. Bu görüşmelerden sonra verilen bir önerge doğrultusunda 23 üncü Yasama Döneminde 611 Sıra Sayısı olarak basılan Anayasa Komisyonu tarafından kabul edilen Türkiye İnsan Hakları Kurumu Kanunu Tasarısı metninin Alt Komisyon görüşmelerine esas alınmasına karar verilmiştir.

Tasarının;

- 1, 2 ve 3 üncü maddeleri; aynen,

- 4 üncü maddesi; Kurumun işkence ve kötü muamele ile mücadele etmesini ve bu amaçla eğitim faaliyetlerini yürütmesini teminen (1) numaralı fıkrasının değiştirilmesi ve Kurumun görevi esnasında bir suçun işlendiğini öğrenmesi halinde genel hükümlere göre işlem yapılabilmesi için gerekli gördüğünde ihbar veya şikâyette bulunabilmesini teminen yeni bir hükmün (2) numaralı fıkra olarak eklenmesi suretiyle,

- 5 inci maddesi; Kurula Başkan ve üye olabilmek için Türk Vatandaşı olmak, kamu haklarından mahrum bulunmamak, Türk Ceza Kanununun 53 üncü maddesinde belirtilen süreler geçmiş olsa bile; kasten işlenen bir suçtan dolayı bir yıl veya daha fazla süreyle hapis cezasına ya da affa uğramış olsa bile devletin güvenliğine karşı suçlar, Anayasal düzene ve bu düzenin işleyişine karşı suçlar, zimmet, irtikâp, rüşvet, hırsızlık, dolandırıcılık, sahtecilik, güveni kötüye kullanma, hileli iflas, ihaleye fesat karıştırma, edimin ifasına fesat karıştırma, suçtan kaynaklanan malvarlığı değerlerini aklama veya kaçakçılık suçlarından mahkûm olmamak, askerlik ile ilişkisi bulunmamak ve 657 sayılı Kanunun 53 üncü madde hükümleri saklı kalmak kaydı ile görevini devamlı yapmasına engel olabilecek akıl hastalığı bulunmamak şartlarının da aranmasını teminen (1) numaralı fıkraya yeni a, b, c, ç ve d bentlerinin eklenmesi, takip eden bentlerin teselsül ettirilmesi ve anlatıma açıklık kazandırılması amacıyla (2) numaralı fıkranın redaksiyona tabi tutulması suretiyle,

- 6 ncı maddesi; aynen,

- 7 nci maddesi; (1) numaralı fıkrasının h) bendine “Kurumun stratejik planı” ibaresinden sonra gelmek üzere “ve performans programları” ibresinin eklenmesi suretiyle,

- 8 inci ve 9 uncu maddeleri; aynen,

- 10 uncu madde; (1) numaralı fıkrasında yer alan “performans ölçütlerine” ibaresinin “performans programına” ve (2) numaralı fıkrasının h) bendinde yer alan “performans ölçütlerini” ibaresinin “performans programını hazırlamak,” şeklinde değiştirilmesi suretiyle,

- 11 inci maddesi; (1) numaralı fıkrasının c) bendinin ikinci alt bendi 659 sayılı Kanun Hükmünde Kararname hükümlerine göre hukuk birimlerine verilen görevleri yapılmasını teminen değiştirilmesi, ğ) bendinde yer alan “Yönetim Hizmetleri Birimi;” ibaresinin ise “İnsan Kaynakları ve Destek Birimi;” şeklinde değiştirilmesi suretiyle,

- 12 nci ve 13 üncü maddeleri; aynen,

- 14 üncü maddesi; Kurumun 4 üncü maddede sayılan görev ve yetkilere ilişkin olarak Türkiye Büyük Millet Meclisi İnsan Haklarını İnceleme Komisyonunu yılda en az bir defa bilgilendirmesini teminen yeni bir hükmün (2) numaralı fıkra olarak eklenmesi suretiyle,

- 15 inci maddesi; Kurum personelinin 657 sayılı Kanuna tabi olmasını ve Başkan tarafından birimlerin eş güdümü için görevlendirilecek İnsan Hakları Uzmanlarına kadroları için öngörülen ücret göstergesinin yüzde on artırımlı olarak ödenmesini teminen (1) numaralı fıkrasının yeniden düzenlenmesi suretiyle,

- 16 ncı maddesi; 657 sayılı Kanununun ek 41 inci maddesinin yedinci fıkrasında uzman yardımcılarının mesleğe alınmaları, yarışma sınavı, tez hazırlama ve yeterlik sınavlarına ilişkin olarak yer verilen hükümlerin, 657 sayılı Kanununun 36 ncı maddesinde anılan uzman ve uzman yardımcılarında merkez teşkilatına ait kadrolarda bulunanlar hakkında da uygulanmasından dolayı ayrıntılı bir düzenlemeye ihtiyaç olmaması ve kariyer uzmanlarının mesleğe alınmaları ve diğer hususlara ilişkin konularda uygulama birliğinin sağlanmasını teminen maddenin yeniden düzenlenmesi suretiyle,

- 17, 18, 19, 20 ve 21 inci maddeleri; aynen,

- 22 nci madde; 666 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile 657 sayılı Kanunda ve 375 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamede yapılan düzenlemelere paralelliğin sağlanması amacıyla (1) numaralı fıkrasının a) bendinde yer alan "Kadının Statüsü Uzman Yardımcıları," ibaresinin “Aile ve Sosyal Politikalar Uzman Yardımcıları,”, "Kadının Statüsü Uzmanlığına," ibaresinin ise “Aile ve Sosyal Politikalar Uzmanlığına,” şeklinde, b) bendinde yer alan “bendinin” ibaresinin “kısmının”, “(i) alt bendine "Kadının Statüsü Uzmanları," ibaresinin ise “(ğ) bendine “İhracatı Geliştirme Uzmanları,” şeklinde, c) bendinde yer alan “(h) bendine "Kadının Statüsü uzmanları," ibaresinin “(g) bendine “Aile ve Sosyal Politikalar Uzmanları,” şeklinde; (2) numaralı fıkrasında yer alan “ek 3 üncü” ibaresinin “ek 10 uncu”, "Çevre ve Orman Bakanlığı," ibaresinin ise “sosyal güvenlik kurumları,” şeklinde; (3) numaralı fıkrasında yer alan "39) Türkiye İnsan Hakları Kurumu" ibaresinin “45) Türkiye İnsan Hakları

Kurumu” şeklinde; (5) numaralı fıkrası ile metne ekli (2) sayılı listede “GİH” şeklinde ihdası öngörülen “kütüphaneci” unvanlı kadroların hizmet sınıfının “TH” olarak değiştirilmesi suretiyle,

- Geçici 1 inci maddesi; (8) numaralı fıkrasında yer alan 2011 yılı Yılı Merkezî Yönetim Bütçe Kanununa yapılan atıfların 2012 yılı Yılı Merkezî Yönetim Bütçe Kanununa yapılmasını teminen değiştirilmesi ve 662 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin 77 nci maddesi ile 190 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin 9 uncu maddesinde yapılan değişiklik ile kamu kurum ve kuruluşları için yılda iki kez kadro değişikliği yapılmasına imkan sağlandığından dolayı (10) numaralı fıkrasının metinden çıkarılması ve takip eden fıkraların teselsül ettirilmesi suretiyle;

- Yürürlük ve yürütmeye ilişkin çerçeve 23 üncü ve 24 üncü maddeleri; aynen, kabul edilmiştir.

Bu defa, Komisyonumuzun 6/6/2012 ve 7/6/2012 tarihlerinde Hükümeti temsilen Başbakan Yardımcısı Beşir ATALAY ile Başbakanlık, İçişleri Bakanlığı, Maliye Bakanlığı, Adalet Bakanlığı, Dış İşleri Bakanlığı, Avrupa Birliği Bakanlığı, Devlet Personel Başkanlığı, Sosyal Güvenlik Kurumu Başkanlığı ve Emniyet Genel Müdürlüğü temsilcilerinin katılımlarıyla yaptığı 11 inci ve 12 inci birleşimlerinde Tasarının görüşülmesine devam edilmiştir.

Komisyonumuzda Tasarının geneli üzerinde yapılan görüşmelerde:

- Tasarının insan hakları kuruluşlarının, insan hakları üzerinde çalışan akademisyenlerin, kadın, mülteci ve çocuk hakları savunucularının beklentilerini karşılamaktan uzak olduğu,

- Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Komisyonu kararlarıyla kabul edilen ve Paris İlkeleri olarak bilinen insan haklarının geliştirilmesi ve korunması için kurulan ulusal kuruluşların statüsüne ilişkin ilkelerin bu Kurumun bağımsızlık ve çoğulculuk temelinde kurulmasını esas aldığı,

- Devletler ve hükümetlerin insan hakları ihlallerinin temel sorumlusunun olması, ihlalleri önlemeye, hakları korumaya yönelik olarak oluşturulacak bir kurumun da mutlak surette devletin yönetim hiyerarşisinden bağımsız, onu dışarıdan gözlemleyebilen ve denetleyebilen bir örgütlenme modeline sahip olmasını gerektirdiği,

- Paris İlkeleri her ne kadar “var olan kurum/ların” ulusal kurum olarak belirlenebilmesine olanak tanımakta ise de, bunun bir devlet kurumunun isminin değiştirilerek Paris İlkeleri’ne uygun bir kurum addedilmesi anlamına kesinlikle gelmeyeceği,

- Tasarının, İnsan Hakları Kurulu üyelerinin adaylıklarının Başbakanlık üzerinden Bakanlar Kurulu'na sunulacağını düzenlediği, Bakanlar Kurulu'nun hükümet politikalarını uygulayan bir yürütme organı olması karşısında bu kişilerin ve kurul üyelerinin seçiminde, onların bağımsızlıklarını güvence altına almak üzere hiçbir kriter öngörülmediği,

- Paris İlkeleri ışığında Kurumun hem hükümetten bağımsız olması hem de bağımsız olduğu yönünde kamuoyuna güven verebilmesi açısından sivil toplum kuruluşlarının, akademisyenlerin ve meslek örgütlerinin dâhil olduğu geniş katılımlı bir aday belirleme sürecinin sonunda Kurul üyelerinin TBMM tarafından nitelikli çoğunluk ile seçilmesi gerektiği,

- Görevden alma yetkisinin bir ulusal kurumun bağımsızlığı ile yakından ilgili olduğu, bu bakımdan Başkanın ya da Kurul üyelerinin görevlerine keyfi biçimde son verilmesi olasılığının önüne geçilebilmesi için hangi koşullarda görevden alınabileceğini belirten objektif kriterlerin yasada açıkça ifade edilmesinin büyük önem arz ettiği,

şeklindeki görüş ve eleştirileri müteakiben, Hükümet adına yapılan tamamlayıcı açıklamalarda ise;

- Ulusal insan hakları kurumlarının Paris Prensiplerine göre uygunluklarının İnsan Hakları Ulusal Kurumları Uluslararası Koordinasyon Komitesi (ICC) tarafından derecelendirildiği, Türkiye İnsan Hakları Kurumunun da Tasarıdaki şekli ile teşkilatlanması halinde en üst dereceyi ifade eden (A) derecesini almayı başaracağı,

- Paris İlkeleri olarak bilinen insan haklarının geliştirilmesi ve korunması için kurulan ulusal kuruluşların statüsüne ilişkin ilkeler bağlamında, bu Kurumun bağımsızlığının ve etkinliğinin sağlanması amacıyla Kuruma, Devlet tüzel kişiliğinden ayrı özgün bir kamu tüzel kişiliğinin tanındığını, kamu tüzel kişiliğinin ve bağımsızlığının daha da güçlendirilmesi anlamında Kuruma idarî ve malî özerklik sağlandığını, bu itibarla Kurumun özel bütçeli bir yapı şeklinde teşkilatlanmasına büyük önem verildiği,

- Türkiye İnsan Hakları Kurumunun Başbakanlıkla ilişkili olduğu, idare hukuku ilke ve esaslarına göre herhangi bir bakanlık veya başbakanlık ile kurum ve kuruluşların mutlak surette bağlı, ilgili veya ilişkili olması gerektiği, Kurumunda en zayıf bağı ifade eden ilişkili bir Kurum olarak öngörüldüğü,

- Kurumun görev ve yetkilerinin etkinliğinin artırılması amacıyla Kurumun görevi esnasında bir suçun işlendiğini öğrenmesi halinde genel hükümlere göre işlem yapılabilmesi

için gerekli gördüğünde Cumhuriyet Savcılarına ihbar veya şikâyette bulunabilmesine imkan tanındığı,

- Kurumun bağımsızlık ve çoğulculuk temelinde kurulmasını sağlamak amacıyla, Kurul üyesi seçileceklerin insan hakları alanında çalışmalar yapan; sivil toplum kuruluşları, sendikalar, sosyal ve mesleki kuruluşlar, akademisyenler, avukatlar, görsel veya yazılı basın mensupları ve uzmanların çoğulcu bir şekilde temsiline özen gösterileceği, bu paralelde Kurul üyesi seçilebilmenin 657 sayılı Devlet Memurluğu Kanununda öngörülen memur olma şartlarına bağlı tutulmadığı,

- Kurul üyelerinin seçiminde, çoğulculuk prensibinin gereği olarak üyelerin Cumhurbaşkanınca, Bakanlar Kurulunca, Yükseköğretim Kurulunca ve Baro Başkanlarınca seçilebilmesine imkan tanınacağı,

- Kurul üyeleri arasındaki işbirliğinin, görev ve yetki paylaşımının belirlenmesi ve Kurulun etkin bir şekilde görev ve yetkilerini yerine getirmesi amacıyla Başkan ve İkinci Başkanın üyeler tarafından kendi aralarından seçilmesine ve üyelerin ayrıca Kurula atanabilmeleri için başkaları tarafından da teklif edilebilmesine imkan sağlanacağı,

- Hakim ve savcılarının bağımsızlığı ve teminatına yönelik mevzuatımızda bulunan düzenlemenin benzerinin Kurul Başkanı, İkinci Başkan ve üyelerin bağımsızlığı ve teminatının güvencesi olarak Tasarıda yer verildiği,

- Başkanın ya da Kurul üyelerinin görevlerine keyfi biçimde son verilmesi olasılığının önüne geçilebilmesi için üyelerin seçilmeleri için gerekli şartları taşımadıklarının ya da kaybettiklerinin öncelikle Kurulca tespit edileceğinin, bu tespit işleminden sonra seçilme şartlarını taşımayan veya kaybeden Başkan ve üyelerin görevlerine ancak Kurul tarafından bildirilmesi halinde Bakanlar Kurulunca son verilebileceği,

ifade edilmiştir.

Geneli üzerinde yapılan görüşmeleri müteakip, Tasarı ve gerekçesi Komisyonumuzca da benimsenerek maddelerinin görüşülmesine geçilmiş ve görüşmelere Alt Komisyon metni esas alınarak devam edilmesine karar verilmiştir.

Komisyonumuzca, Alt Komisyon metninin;

- 1, 2 ve 3 üncü maddeleri; aynen,

- 4 üncü maddesi; Kurumun bu Kanun ve diğer mevzuatla Kuruma verilen inceleme, araştırma, ziyaret ve başvuruları inceleme görevi esnasında bir suçun işlendiğini öğrenmesi halinde ihbar veya şikâyette bulunabilmesini teminen (2) numaralı fıkrasının değiştirilmesi suretiyle,

- 5 inci maddesi; (2) numaralı fıkrasının a) bendinde yer alan “Türk Vatandaşı olmak,” ifadesinin “Türkiye Cumhuriyeti Vatandaşı olmak” şeklinde değiştirilmesi; insan hakları alanında çalışmalar yapan sivil toplum kuruluşları, sendikalar, sosyal ve mesleki kuruluşlar, akademisyenler, avukatlar, görsel veya yazılı basın mensupları ve alan uzmanlarının da Kurul üyesi olabilecek nitelikteki kimseleri yazılı olarak teklif edebilmelerini ve Kurumun üye olma niteliklerine sahip olanları ilgisine göre Cumhurbaşkanlığına, Bakanlar Kuruluna sunulmak üzere Başbakanlığa, Yükseköğretim Kurulu Başkanlığına ve baro başkanlarınca seçilecek bir üye için Türkiye Barolar Birliğine bildirmesini teminen (3) numaralı fıkrasının değiştirilmesi; Kurul üyelerinin seçiminde çoğulculuk prensibinin gereği olarak üyelerin ikisinin insan hakları alanında temayüz etmiş kişiler arasından Cumhurbaşkanınca, yedisinin insan hakları alanında temayüz etmiş kişiler arasından Bakanlar Kurulunca, birisinin üniversitelerin hukuk ve siyasal bilgiler fakültelerinde insan hakları alanında temayüz etmiş öğretim üyeleri arasından Yükseköğretim Kurulunca, diğer birisinin ise en az 10 yıl avukatlık yapmış ve insan hakları alanında temayüz etmiş avukatlar arasından Baro Başkanlarınca seçilebilmesini, baro başkanlarınca yapılacak seçimin Türkiye Barolar Birliği Başkanlığı tarafından belirlenen yer ve zamanda yapılmasını ve bu seçimde her bir baro başkanının bir oy kullanabilmesini teminen (4) numaralı fıkrasının değiştirilmesi; Başkan ve İkinci Başkanın üyeler tarafından kendi aralarından seçilmesini teminen yeni bir hükmün (5) numaralı fıkra olarak eklenmesi ve takip eden fıkraların teselsül ettirilmesi; (4) numaralı fıkrasının ikinci cümlesinin anlatıma açıklık kazandırılması teminen değiştirilmesi suretiyle yeni (6) numaralı fıkra olarak eklenmesi ve takip eden fıkraların teselsül ettirilmesi; (4) numaralı fıkrasında yapılan değişikliklere paralel olarak (6) numaralı fıkrasının, üye seçilebilmek için başvuruların başvurularının Kurum tarafından Cumhurbaşkanlığına, Bakanlar Kuruluna sunulmak üzere Başbakanlığa, Yükseköğretim Kurulu Başkanlığına ve baro başkanlarınca seçilecek bir üye için Türkiye Barolar Birliğine iletilmesini ve Cumhurbaşkanı, Bakanlar Kurulu, Yükseköğretim Kurulu ve baro başkanları tarafından üye olarak seçilenlerin yerlerine seçtikleri kişilerin üyeliklerinin sona ermesini takiben göreve başlamasını teminen değiştirilmesi suretiyle (8) numaralı fıkra olarak düzenlenmesi; (4) numaralı fıkrasında yapılan değişikliklere paralel olarak (7) numaralı fıkrasının, Başkan ve üyelerin görev süreleri dolmadan görevlerinin herhangi bir sebeple sona ermesi halinde yerlerine seçilecek üyelerin başvurularının Kurum tarafından Cumhurbaşkanlığına, Bakanlar Kuruluna sunulmak üzere Başbakanlığa, Yükseköğretim Kurulu Başkanlığına ve baro başkanlarınca seçilecek bir üye için Türkiye Barolar Birliğine iletilmesi amacıyla değiştirilmesini teminen (9) numaralı fıkra olarak düzenlenmesi suretiyle,

- 6, 7, 8, 9, 10 ve 11 inci maddeleri; aynen,

- 12 nci maddesi; İnsan hakları ihlalinin zarar gördüğü iddiasında bulunan her gerçek ve tüzel kişinin Kuruma başvurabilmesini ve bu hakkın etkin şekilde kullanılmasının hiçbir surette engellenmemesini teminen (1) numaralı fıkrasının değiştirilmesi suretiyle,

- 13, 14 ve 15 inci maddeleri; aynen,

- 16 ncı maddesi; Kurum uzman ve uzman yardımcılarının farklı disiplinlere sahip kişiler arasından atanmasını teminen hukuk, siyasal, iktisat, işletme ve uluslararası ilişkiler alanından mezun olma şartının kaldırılması amacıyla (1) numaralı fıkrasının değiştirilmesi suretiyle,

- 17, 18, 19, 20, 21 ve 22 nci maddeleri; aynen,

- Geçici 1 inci maddesi; Kurul üyeliklerine ilk defa Cumhurbaşkanı tarafından seçilecek adayların Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreterliğine, Bakanlar Kurulu tarafından seçilecek adayların Başbakanlığa, Yükseköğretim Kurulu tarafından seçilecek adayların Yükseköğretim Kurulu Başkanlığına ve baro başkanları tarafından seçilecek adayların Türkiye Barolar Birliği Başkanlığına bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren en geç otuz gün içinde başvurmasını veya 5 inci maddenin üçüncü fıkrasında belirtilenler tarafından da teklif edilmesini ve Kurul üyeliklerine ilk seçimlerin en geç 23/9/2012 tarihine kadar gerçekleştirilmesi amacıyla yeni a) bendinin eklenmesini ve başvuru tarihinin sona erdiği günden itibaren on gün içinde Türkiye Barolar Birliği Başkanlığı tarafından belirlenen yer ve zamanda baro başkanları tarafından seçim yapılmasını, her bir baro başkanının oy kullanabileceği bu seçimde en fazla oy alan adayın üye seçilmesini amacıyla yeni b) bendinin eklenmesini teminen (2) numaralı fıkrasının yeniden düzenlenmesi; İnsan Hakları uzmanlığına veya İnsan Hakları uzman yardımcılığına atanacak olan Başbakanlık uzmanları ile Başbakanlık uzman yardımcılarının mevcut haklarının korunmasını teminen (10) numaralı fıkrasının üçüncü cümlesinde yer alan “sayılır.” ibaresinin “sayılır ve bunlardan 375 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin Geçici 12 nci maddesi hükmünden yararlananların bu hakları söz konusu kadrolarda buldukları sürece devam eder.” şeklinde değiştirilmesi suretiyle,

- Yürürlük ve yürütmeye ilişkin çerçeve 23 üncü ve 24 üncü maddeleri; aynen, kabul edilmiştir.

Raporumuz, Genel Kurulun onayına sunulmak üzere Yüksek Başkanlığa saygıyla arz olunur.